

Prof. zw. dr hab. Jerzy Bieliński
profesor emerytowany
Uniwersytetu Gdańskiego

Recenzja dorobku i osiągnięć naukowych
dr Joanny Kuczewskiej
w postępowaniu habilitacyjnym
w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie ekonomia i finanse

1. Podstawy prawne recenzji

Ocena dorobku i osiągnięć naukowych dokonana została z uwzględnieniem wymogów określonych w przepisach prawnych dla prac habilitacyjnych :

- Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. *o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki* (Dz.U. 2003 Nr 65 poz. 595 z późniejszymi zmianami)
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. *w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego*, (Dziennik Ustaw 2011 nr 196 poz. 1165)
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 r. *w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzenia czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadaniu tytułu profesora habilitowanego*, (Dz.U. z 2018, poz. 261)
- Ustawa z dnia 20 lipca 2018, *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, (Dz. U. 2018 poz. 1668)

Podstawą formalną sporządzenia recenzji jest pismo dr hab. Przemysława Borkowskiego prof. UG, Przewodniczącego Rady Dyscypliny Ekonomia i Finanse Uniwersytetu Gdańskiego informujące o powierzeniu mi funkcji recenzenta w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego dr Joannie Kuczewskiej w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie ekonomia i finanse.

2. Charakterystyka sylwetki Habilitantki

Dr Joanna Kuczewska w 1997 roku ukończyła studia magisterskie na Wydziale Ekonomicznym Uniwersytetu Gdańskiego na specjalności integracja europejska. Stopień doktora nauk ekonomicznych uzyskała w 2005 roku na podstawie rozprawy doktorskiej pt. "Europejska procedura benchmarkingu jako instrument poprawy konkurencyjności polskich przedsiębiorstw w aspekcie integracji z Unią Europejską", której promotorem była prof. dr hab. Anna Zielińska – Głębocka.

Dr Joanna Kuczewska pracuje nieprzerwanie na Wydziale Ekonomicznym Uniwersytetu Gdańskiego, najpierw w latach 1997 – 2006 jako asystent w Katedrze Jean Moneta, a od 2006 do chwili obecnej jako adiunkt w Katedrze Ekonomii Międzynarodowej i Rozwoju Gospodarczego (dawnej Katedra Ekonomiki Integracji Europejskiej).

Równolegle do pracy na Uczelni dr Joanna Kuczewska zatrudniona była jako wykładowca w Instytucie Badań nad Gospodarką Rynkową w Gdańsku w latach 1996 – 1998 i w 2006 – 2008. Pracowała także w Wyższej Szkole Bankowej jako wykładowca. Prowadziła tam zajęcia na studiach podyplomowych i na szkoleniach biznesowych. Była także zatrudniona w Gdańskiej Fundacji Kształcenia Menedżerów najpierw jak dyrektor programowy studiów

MBA (2004 – 2010), następnie jako dyrektor ds. współpracy z zagranicą i jako wykładowca studia MBA w języku angielskim (lata 2010 – 2013). Posiada wiele dyplomów z ukończonych studiów podyplomowych lub specjalistycznych. Z punktu widzenia problematyki badawczej Habilitantki na uwagę zasługują studia specjalistyczne, które odbyła w The Benchmarking Center w Stamford (*Understanding process benchmarking*) w 2005 roku. W 2009 roku uczestniczyła w intensywnym kursie MBA w Corvinius University w Budapeszcie na Faculty of Business, Administration, Corvinius School of Management. Jest absolwentem studiów podyplomowych dotyczących mechanizmów funkcjonowania strefy euro organizowanych przez UG i NBP. W latach 2017 – 2018 wzięła udział w szkoleniu wykładowców na UG w programie *Statistica*.

3. Ocena osiągnięć naukowo - badawczych Habilitanta

3.1. Ocena głównego osiągnięcia naukowego

Dr Joanna Kuczevska przedstawiła jako podstawowe osiągnięcie naukowe monografię naukową pt. „Benchmarking jako metoda diagnozy konkurencyjności przedsiębiorstw w klastrach”, opublikowaną przez wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2020, której recenzentem wydawniczym była dr hab. Barbara Jankowska prof. UEP

Monografia liczy 262 strony i składa się ze Wstępu, pięciu rozdziałów, dwóch załączników i spisu wykorzystanej literatury. Wykorzystana literatura jest bardzo bogata i liczy ok 500 pozycji. Zwraca uwagę dbałość o właściwe proporcje w podziale treści monografii. Poszczególne rozdziały mają podobną strukturę. Każdy rozdział posiada merytoryczne wprowadzenie a wnioski z wywodów zawartych w rozdziale są podsumowane w jego zakończeniu.

Habilitantka we **Wstępie** sformułowała cel badawczy i tezy badawcze pracy. Przyjęła, że „celem badawczym niniejszej pracy jest przedstawienie znaczenia metody benchmarkingu w badaniu konkurencyjności przedsiębiorstw oraz sformułowanie koncepcji wykorzystania metody najlepszych praktyk w zakresie diagnozy konkurencyjności przedsiębiorstw funkcjonujących w wybranych klastrach w Polsce, takich jak Pleszewski Klaster Kolarski, Lubuski Szlak Wina i Miodu, Łeba – Błękitna Kraina, Podlaski Klaster Bielizny oraz Wschodni Klaster Budowlany”. Z takiego sformułowania wynika, że mamy do czynienia z dwoma celami. Jeden to wykazanie „znaczenia metody benchmarkingu ...”, a drugi to „sformułowanie koncepcji wykorzystania metody najlepszych praktyk w zakresie diagnozy konkurencyjności przedsiębiorstw...”. O ile drugi cel badawczy można uznać jako prawidłowo sformułowany, o tyle „przedstawienie znaczenia” w badaniu konkurencyjności, trudno przyjąć jako cel monografii naukowej. Można bowiem bez badania sformułować z dużym prawdopodobieństwem wnioski, że benchmarking ma „znaczenie”. Znaczenia problemu nie da się zmierzyć. Określenie znaczenia będzie miało zawsze charakter subiektywny i nie podlegający weryfikacji.

W tezach badawczych Autorka podaje, że zamierza potwierdzić zawartą w celu pracy tezę, że „metoda benchmarkingu ma szczególne znaczenie dla badania i poprawy konkurencyjności przedsiębiorstw w klastrach” oraz uzupełnia, w drugiej tezie badawczej, że „Metoda benchmarkingu pozwala na identyfikację czynników istotnie wpływających na konkurencyjność przedsiębiorstw w klastrach”.

W **rozdziale pierwszym** pod tytułem „Teoria konkurencyjności” Habilitantka przedstawia pogłębioną ocenę ewolucji pojęcia konkurencyjności. Wychodzi od stwierdzenia, że koncepcje konkurencyjności są przedmiotem teorii handlu międzynarodowego, makroekonomii oraz organizacji przedsiębiorstwa. Wskazuje, że współczesnych teoriach

pojęcie to odnoszone jest nie tylko do przedsiębiorstwa ale także instytucji publicznych, organizacji pozarządowych i innych podmiotów. W podrozdziale 1.2. przedstawia współczesne koncepcje konkurencyjności, zwracając szczególną uwagę na poglądy P.R. Krugmana i M. Portera. Analizując ewolucję pojęcia konkurencyjności zwraca uwagę na szczególnie ważną, z punktu widzenia treści monografii problematykę lokalizacji i jej wpływ na poziom produktywności. Wskazuje, że rozwój globalizacji i fragmentacja łańcuchów wartości sprawiają, że lokalizacja i jej przewagi konkurencyjne stają się elementem konkurencyjności regionów. Zlokalizowane w określonym regionie przedsiębiorstwa nawiązując współpracę, tworzą nowe przewagi konkurencyjne. Ważnym dla dalszych wywodów w monografii są także stwierdzenia zawarte w podrozdziale 1.2, że koncepcje konkurencyjności mogą mieć charakter wąski, statyczny poprzez ocenę wyników i szeroki uwzględniający zdolności do konkurowania (dynamiczne, procesowe czynniki).

W rozdziale przedstawione są definicje konkurencyjności jakie zawarte są w dokumentach *The World Competitiveness Report*, materiałach OECD i Komisji Europejskiej (zwłaszcza w tzw. Strategii Lizbońskiej 2002). Wywody w podrozdziałach 1.1 i 1.2 prowadzą Habilitantkę do wskazania na czym polega i co kształtuje konkurencyjność na poziomie makro, mezo (w której mieszczą się klastry) i mikro. Przy czym, jak stwierdza Autorka konkurencyjność mikroekonomiczną kształtują zewnętrzne warunki otoczenia, warunki sektora (w tym 5 sił Portera) i zasoby przedsiębiorstwa oraz zdolności ich wykorzystania. W sumie treść rozdziału ma w większości charakter pojęciowy ale stanowi dobre wprowadzenie teoretyczne do dalszych wywodów monografii.

W rozdziale drugim zatytułowanym „Konkurencyjność przedsiębiorstw – aspekty teoretyczne” Habilitantka omawia trzy grupy problemów: definicje konkurencyjności, otoczenie zewnętrzne a przewagi konkurencyjne i metody poszukiwania przewag konkurencyjnych. W dokonanym przeglądzie definicji (z podziałem na nurt zasobowy dominujący w naukach o zarządzaniu i na nurt pozycjonowania dominujący w ekonomii) wyodrębnia rodzaje zasobów i umiejętności, które stanowią potencjał konkurencyjny umożliwiający uzyskanie przewag konkurencyjnych a w konsekwencji osiągnięcie korzystnej pozycji konkurencyjnej. Przedstawione poglądy prowadzą Habilitantkę do sformułowania własnej „eklektycznej definicji konkurencyjności”. W podsumowaniu treści podrozdziału 2.1. Habilitantka stwierdza, że „w niniejszej pracy przyjęto eklektyczną definicję konkurencyjności przedsiębiorstw, która zakłada, że konkurencyjność przedsiębiorstwa tworzona jest przez system czynników determinujących utrzymanie trwałej przewagi konkurencyjnej przy założeniu otwarcia na konkurencję zagraniczną” (s. 45). Można mieć istotne wątpliwości czy przy obecnych warunkach gospodarowania uwzględnienie w definicji „trwałej przewagi konkurencyjnej” jest właściwe. Nie podzielam opinii Habilitantki i innych autorów o możliwości osiągnięcia trwałej przewagi konkurencyjnej w długim okresie czasu. W definicji pojawia się także element otwarcia na konkurencję zagraniczną, choć problem ten nie został podjęty we wcześniejszych opisach. Nie wiadomo, czy ma to być warunek konieczny istoty konkurencji, czy też jest to element pozycjonowania przedsiębiorstwa.

Bardzo obszerna, bo licząca 20 stron jest treść podrozdziału 2.2. poświęcona analizie otoczenia zewnętrznego. W ocenie elementów otoczenia konkurencyjnego zwraca uwagę ograniczenie się do omówienia otoczenia ekonomicznego, prawnego, demograficznego i technologicznego. Szkoda, że Habilitantka pominęła uznawane obecnie jako niezwykle istotne otoczenie środowiskowe i problemy społeczne (w tym np. praca online, motywacje pracowników itp.). W ocenie otoczenia konkurencyjnego (sektorowego) praktycznie ogranicza się do opisu koncepcji modelu konkurencji opisanego przez M. Portera. Opiera się

jednak na jego pierwotnej wersji. W późniejszych pracach M. Porter sam rozwija ten model i wskazuje, że inteligentne produkty (*smart products*) i big data zmieniają łańcuchy wartości a także struktury organizacyjne przedsiębiorstw i charakter konkurencji (por. Michael E. Porter, James E. Heppelmann 2015).

Z punktu widzenia podstawowego problemu badawczego Habilitantka słusznie skupia swoją uwagę na czynnikach otoczenia związanych z lokalizacją. Punktem wyjścia do omówienia tego problemu staje się koncepcja gospodarki opartej na wiedzy. Autorka uznaje, że określony rodzaj wiedzy (wiedza analityczna, syntetyczna, symboliczna) może być wyróżnikiem branży i determinuje rozwój określonych przemysłów w regionach. Stało się to podstawą do skonstruowania przez Autorkę regionalnych przewag konkurencyjnych na podstawie rodzaju wiedzy w branży/regionie (str. 56-57). W regionach generatorami wiedzy są ośrodki i laboratoria badawcze. Wiedza jest źródłem innowacji a poprzez jej transfery powstają regionalne systemy innowacyjne. Autorka analizuje bogatą literaturę na temat tych systemów i wskazuje na sposoby konstruowania przewag regionalnych. Elementami tych systemów są przedsiębiorstwa, nauka i władza. Relacje między tymi podmiotami mogą mieć różny charakter i odmienne sposoby powiązań. Relacje te tworzą tak zwaną potrójną helisę (za L. Leydesdorff, M. Meyer 2006). W podsumowaniu Autorka stwierdza, że współdziałanie podmiotów w potrójnej helisie za pomocą systemów innowacji pozwala na kompleksowe zarządzanie przewagami konkurencyjnymi i kształtuje współcześnie czynnik lokalizacji (s. 64). Ten fragment rozdziału jest ważny dla dalszych badań Habilitantki.

W podrozdziale 2.3 przedstawione są metody oceny potencjału otoczenia makroekonomicznego, otoczenia konkurencyjnego, oceny zasobów wewnętrznych i metody oceny pozycji konkurencyjnej. W treści tego podrozdziału Habilitantka stara się podać jak najwięcej metod, które dostępne są w literaturze z zarządzania strategicznego czy w opracowaniach podejmujących problematykę konkurencyjności. Niestety dr J. Kuczevska skupiając się na prezentacji jak największej liczby metod oraz często na dość ogólnikowej prezentacji, nie podejmuje ich krytycznej oceny (jednocześnie można także wskazać na metody, których jeszcze nie omówiła). Zdaję sobie jednak sprawę z trudności tego typu syntetycznego opisu. Każda z metod ma bowiem swoje wady i zalety i może dobrze służyć tylko w określonych warunkach. Metody te podlegają także ewolucji i doskonaleniu. Moim zdaniem korzystniejszym byłoby ograniczenie omówienia tak dużej liczby metod do tych, które znajdą zastosowanie w dalszej części opracowania.

Reasumując do dorobku Habilitantki w drugim rozdziale można zaliczyć poszerzoną o problemy lokalizacji eklektyczną definicję konkurencyjności, omówiony szerzej problem regionalnych systemów innowacyjnych i podkreślenie roli tzw. helisy a w jej ramach zasady i sposoby współpracy nauki, przedsiębiorstw i władzy (w tym przypadku władzy samorządowej).

Z punktu widzenia tytułu monografii i jej celu, podstawowym fragmentem opracowania jest **rozdział trzeci** pod tytułem niemal zbieżnym z tytułem monografii zatytułowany „Benchmarking jako metoda diagnozy konkurencyjności przedsiębiorstw” Rozdział ten w większości ma charakter teoretyczny i opiera się na światowej i krajowej literaturze dotyczącej benchmarkingu. W podrozdziale pierwszym po przedstawieniu wielu definicji różnych autorów, dr J. Kuczevska formułuje swój pogląd na istotę benchmarkingu stwierdzając, że jest on „dynamicznym procesem porównywania wybranych obszarów lub całej strategii organizacji z najlepszą praktyką osiąganą przez inne organizacje z tego samego lub zupełnie odmiennego sektora działalności” (s. 84). Bogata jest treść dotycząca ewolucji metod benchmarkingu, ze wskazaniem ich wad i zalet, oraz opis różnych klasyfikacji i typów

benchmarkingu zawartych w literaturze. Autorka wychodząc z założenia, że benchmarking jest procesem obejmującym następujące kolejno po sobie działania przeprowadza analizę różnych koncepcji sekwencji postępowania w procesie zastosowania skutecznego benchmarkingu. Ten fragment analizy Autorka wykorzystuje do zbudowania własnej koncepcji sekwencji działań w rozdziale piątym.

W dalszej części rozdziału (podrozdział 3.3) Autorka przedstawia, przewijający się w całej monografii problem, na czym polegają odmienności diagnozy pozycji konkurencyjnej i benchmarkingu. Stwierdza, że diagnoza pozycji konkurencyjnej jest podstawą do dokonania zmiany w przedsiębiorstwie (i wówczas możemy stwierdzić jaki jest jej efekt) a benchmarking pojawia się przed wdrożeniem zmiany w przedsiębiorstwie. I dodaje, że „benchmarking jest metodą komplementarną do pozostałych, tradycyjnych metod diagnozy otoczenia przedsiębiorstwa” (s.100). To ważne podkreślenia wskazują na rolę benchmarkingu jako jednej z metod diagnozy otoczenia przedsiębiorstwa. Na rysunku 3.11 przedstawia w jaki sposób benchmarking łączy się z diagnozami potencjału otoczenia przedsiębiorstwa i metodami jego analizy.

Dla potwierdzenia użyteczności benchmarkingu w praktyce gospodarczej w podrozdziale 3.4 Autorka przedstawia światowe badania dotyczące wykorzystania tej metody w przedsiębiorstwach, omawia wady i zalety jego stosowania oraz koszty i korzyści tej metody. Autorka wprowadza te elementy do autorskiej eklektycznej koncepcji konkurencyjności (rys. 3.12) poszerzając praktyczną jej użyteczność. Znaczenie zastosowania benchmarkingu w gospodarce potwierdzają między innymi podane w podrozdziale 3.5 przykłady funkcjonujących w wielu krajach świata programów implementacji benchmarkingu. Ważnym elementem tego rozdziału jest przedstawiona w podrozdziale 3.6 europejska metodologia benchmarkingu jako instrumentu poprawy konkurencyjności poprzez szukanie najlepszej praktyki światowej. Autorka wskazuje także na polskie doświadczenia w tym zakresie, które wiążą się realizowanym od 2010 r przez PARP projektem implementacji benchmarkingu do analizy funkcjonujących w Polsce klastrów.

Zawarte w rozdziale wywody dotyczące istoty benchmarkingu, jego ewolucji i rodzajów, sekwencji działań w procesie jego stosowania oraz światowych doświadczeń jego zastosowania stanowią wartościową analizę tego narzędzia jako metody pomiaru konkurencyjności przedsiębiorstwa.

Rozdział czwarty który nosi tytuł „Klustry jako forma współpracy i osiągnięcia dodatkowych korzyści konkurencyjnych przedsiębiorstw” poświęcony jest przede wszystkim omówieniu podstawowych problemów związanych z istotą, typami i sposobem powstawania klastrów. Dr. J. Kuczevska szeroko analizuje literaturowy dorobek dotyczący ewolucji klastrów, przedstawia dyskusję dotyczącą definiowania klastrów, ich charakterystycznych cech oraz procesu powstawania klastrów. W tym fragmencie pracy na podkreślenie zasługuje podjęcie problemu różnic jakie występują między klastrami i sieciami przedsiębiorstw (podrozdział 4.3). Ważne dla powstających w Polsce klastrów jest przedstawienie w podrozdziale 4.4 etapów procesu rozwoju inicjatywy klastrowej i działań jakie są z nimi związane. W podrozdziale 4.5 pokazane są relacje jakie występują pomiędzy współpracą klastrową a konkurencyjnością przedsiębiorstwa. W podsumowaniu rozdziału Habilitantka dokonuje włączenia zidentyfikowanych korzyści współpracy klastrowej do autorskiej eklektycznej definicji konkurencyjności przedsiębiorstwa zaproponowanej w rozdziale drugim.

Rozdział piąty jest praktyczną weryfikacją tez zawartych w rozdziale II i III i nosi tytuł „Wykorzystanie benchmarkingu jako metody diagnozy konkurencyjności

przedsiębiorstw w klastrach – koncepcja najlepszych praktyk”. Uwzględnienie w tytule rozdziału koncepcji najlepszych praktyk nawiązuje do drugiego celu badawczego monografii określonego jako „sformułowanie koncepcji wykorzystania metody najlepszych praktyk”.

Rozdział podzielony jest na dwie części, pierwsza zawarta w podrozdziale 5.1 dotyczy identyfikacji czynników istotnie wpływających na konkurencyjność w badanych klastrach, druga część (podrozdział 5.2) to diagnoza otoczenia konkurencyjnego przedsiębiorstw w wybranych do analizy klastrach. W podrozdziale 5.1.1 obok celu badawczego, przedstawione zostały kryteria wyboru podmiotów objętych badaniem oraz w bardzo ogólny sposób opisana została charakterystyka wybranych do analizy klastrów. Habilitantka jako cel badawczy określiła „zdefiniowanie czynników otoczenia konkurencyjnego oraz czynników wynikających ze specyfiki lokalizacji, które w istotny sposób wpływają na konkurencyjność” badanych podmiotów. Przedmiotem badań jest pięć różnych pod względem wielkości, specyfiki działalności położenia i zakresu działania klastrów. Są nimi: Pleszewski Klaster Kotlarski, Lubuski Szlak Wina i Miodu, Łeba – Błękitna Kraina, Podlaski Klaster Bielizny, Wschodni Klaster.

Habilitantka do badań wykorzystwała ankietę bezpośrednią wspomaganą wywiadem pogłębionym, ustrukturyzowanym. Ankieta skierowana jest do wszystkich wymienionych wyżej klastrów, które zrzeszają łącznie 174 przedsiębiorstw (w tym uwzględnionych jest 40 podmiotów klastra budowlanego zlokalizowanych w Białymstoku). Habilitantka uzyskała odpowiedzi od 130 podmiotów. Jest to stosunkowo wysoki procent respondentów, wynosi bowiem 74,7. Niestety, nie mamy szerszej informacji o wielkości tych przedsiębiorstw wyrażonej choćby ogólnymi informacjami takimi jak: wielkość sprzedaży, liczba zatrudnionych (z załączonej ankiety wiemy, że Autorka pozyskała dane dotyczące zatrudnienia) czy wartość kapitałów. Autorka podaje jedynie, że wszystkie przedsiębiorstwa reprezentują sektor MŚP, z przewagą firm mikro i małych, które stanowią 90 % całego zbioru badanych przedsiębiorstw (s.60). Nie mamy także informacji jakie funkcje pełnili odpowiadający na pytania, czy byli to właściciele badanych podmiotów, czy zarządzający przedsiębiorstwami, lub też są pracownikami niższego szczebla.

Z załączonej ankiety wynika, że zawarte w niej jest 29 pytań, które podzielone zostały na grupy dotyczące: zakresu działania lidera/koordynatora klastra, efektów wynikających ze specyficznej koncentracji jaką jest klaster, warunków konkurencji, wpływu klastra na zasoby przedsiębiorstw. W tej ostatniej grupie dotyczącej zasobów Habilitantka ogranicza się do pytania o kopiowaniu technik sprzedaży, możliwości zdobycia wykwalifikowanych pracowników i obniżki kosztów ich pozyskania oraz dostępu do tańszej technologii. Całkowicie pomija tutaj zasoby infrastrukturalne i finansowe. Zasoby infrastrukturalne uważane są powszechnie za ich silną stronę klastrów, a należy do nich m. innymi: infrastruktura badawcza, produkcyjna, informatyczna. Podobnie, pominięte są także zasoby finansowe, w tym jakimi zasobami środków własnych dysponują klastry oraz jakie mają zdolności do zapewnienia finansowania zewnętrznego.

Należy zauważyć, że tylko część pytań dotyczy sytuacji przedsiębiorstwa do którego skierowane była ankieta (jest ich dziewięć i stanowią one 27,6 % ogółu pytań). Pozostałe pytania zaczynają się od słów „Czy zgadzają się Państwo ze stwierdzeniem, że” Taka forma pytania powoduje, że respondenci przedstawiają swoją opinię na określony temat funkcjonowania klastrów w ogóle. Niekonieczne odpowiedzi respondentów dotyczą klastra w którym pracują. Wprawdzie można założyć, że odpowiedzi wynikają z doświadczeń osób pracujących w określonym klastrze ale wcale może tak nie być. Potwierdzają to zestawienia w tabelach 5.6 – 5.10 gdzie czynniki pozytywne i krytyczne dla poszczególnych klastrów są

w większości niemal takie same. Powyższe uwagi nie podważają jednak podstawowych wniosków uzyskanych drogą wykorzystania metod statystycznych w dalszej części badania.

Habilitantka zastosowała trzy grupy metod statystycznych takich jak: statystyki opisowe pozwalające na identyfikację ogólnych trendów, metodę najmniejszych kwadratów (PLS- SEM) oraz badanie logitowe (logit uporządkowany). Zastosowanie tych metod pozwoliło Habilitantce na zweryfikowanie właściwie postawionych w opracowaniu czterech hipotez (s. 161/162). Hipotezy te ostatecznie zostały statystycznie udowodnione i przyjęte (s.189). Ważnym wnioskiem wynikającym z tych analiz jest fakt, że występuje ciąg przyczynowo - skutkowy kształtowania produktywności, który zaczyna się od zasobów klastra a kończy na działaniach koordynatora. Habilitantka umieszcza analizowane czynniki w strategicznych obszarach wpływających na poprawę konkurencyjności we własnej koncepcji eklektycznej definicji konkurencyjności przedsiębiorstw (s.192).

Wyniki badania statystycznego dotyczące czynników wpływających na efektywność klastrów Habilitantka poszerzyła w podrozdziale 5.2 o zastosowanie metody pięciu sił M. Portera, określającej warunki konkurencji w sektorze oraz o diagnozę relacji pomiędzy przedsiębiorstwami, władzą i nauką w ramach potrójnej helisy. W tekście tego podrozdziału przeprowadziła ocenę czynników otoczenia konkurencyjnego będących przedmiotem oceny w tych metodach, kolejno dla każdego analizowanego w monografii klastra. Ten tok postępowania pozwolił Habilitantce na sumaryczne wytypowanie najlepszych praktyk służących poprawie konkurencyjności w analizowanych klastrach.

Kolejność działań i wybór metod służących do wytypowania czynników konkurencyjności stanowią oryginalną koncepcję wykorzystania metody najlepszych praktyk w zakresie diagnozy konkurencyjności przedsiębiorstw.

Habilitantka ma świadomość, że metoda ta będzie ulegać modyfikacji gdy będzie stosowana odrębnie dla poszczególnych klastrów. Na rys. 5.11 przedstawia, które czynniki mają charakter krytyczny wynikający ze specyfiki sektora dla konkretnych klastrów (s.205/2006). Habilitantka zdaje sobie sprawę, że identyfikacja czynników konkurencyjności zwłaszcza w części dotyczącej metody 5 sił Potera i metody potrójnej helisy, przeprowadzonej zapewne za pomocą wywiadów, obciążona jest czynnikiem subiektywizmu.

Szkoda, że Autorka nie podjęła się próby empirycznej weryfikacji tej koncepcji, zwłaszcza, że mogłaby do tego celu wykorzystać przedstawione w podrozdziale 5.2.2 własne propozycje mierników najlepszych praktyk w obszarze diagnozy konkurencyjności. Jest to bardzo bogaty zbiór ilościowych mierników, które można zastosować nie tylko w analizowanych klastrach ale praktycznie w każdym przedsiębiorstwie. Zdają sobie jednak sprawę, że pozyskanie tego typu danych dla przedsiębiorstw, szczególnie z sektora MŚP, które są przedmiotem oceny w monografii jest trudno dostępne, a często niemożliwe.

Reasumując stwierdzam, że zawarta w monografii analiza jest wartościowym opracowaniem pogłębiającym teorię i praktykę dotyczącą benchmarkingu jako metody diagnozy konkurencyjności a zaproponowana koncepcja wykorzystania benchmarkingu w identyfikacji czynników istotnie wpływających na konkurencyjność przedsiębiorstw jest oryginalnym problemem badawczym, który łączy teoretyczne badania z ich praktycznym wykorzystaniem.

3.2. Ocena pozostałych osiągnięć naukowo – badawczych

Dr Joanna Kuczevska opisując w autoreferacie swój dorobek naukowy wyróżnia cztery główne nurty badawcze: funkcjonowanie przedsiębiorstw w warunkach rynku wewnętrznego Unii Europejskiej, otoczenie konkurencyjne przedsiębiorstw (perspektywa

mezo), benchmarking jako metoda diagnozy konkurencyjności przedsiębiorstw oraz ekonomiczna skuteczność prawa restrukturyzacyjnego i upadłościowego jako element wykorzystania prawa drugiej szansy.

Habilitantka jako wiodący wątek swoich badań uznaje problem oceny zmian warunków funkcjonowania przedsiębiorstw w warunkach rynku wewnętrznego Unii Europejskiej. Jak wynika ze spisu publikacji, tymi zagadnieniami zajmowała się przez cały okres aktywności naukowej a ich rezultatem jest 16 artykułów opublikowanych po obronie pracy doktorskiej (Habilitantka załączyła do przekazanych materiałów 8 artykułów). Badania na ten temat są wielokierunkowe (często obejmowały duże grupy przedsiębiorstw), dotyczyły między innymi: korzyści i zagrożeń dla przedsiębiorstw, wpływ rynku wewnętrznego UE na konkurencyjność MŚP, specjalizacji eksportowej krajów grupy Wyszehradzkiej, wdrażania „Small Business Act” w Polsce. Badania te były szczególnie użyteczne w pierwszym okresie włączenia Polski do UE. Habilitantka nie poprzestała tylko na tym okresie ale oceniała także skutki nowej strategii rynku wewnętrznego po wejściu Polski do UE (2010 – 2012).

Problemy funkcjonowania przedsiębiorstw na rynku wewnętrznym Habilitantka łączy z badaniami nad otoczeniem konkurencyjnym przedsiębiorstw na poziomie mezo (elementem którego są analizowane w monografii klastry). Na ten temat samodzielnie lub w zespole zrealizowała szereg badań. Wyróżnia się tutaj opracowanie na temat efektów wewnętrznych w klastrach (jako współautor artykułu), problemy konkurencji i kooperacji w klastrach, klastry jako źródło tworzenia wartości i związana z problematyką klastrów współpraca nauki i biznesu w Polsce i USA (poparta szerokimi badaniami ankietowymi wśród polskich i amerykańskich przedsiębiorstw). Problematyka klastrów jest elementem projektów naukowych, które Habilitantka realizowała samodzielnie lub we współpracy z innymi osobami lub instytucjami takimi jak PARP, Instytut badań nad gospodarką rynkową.

Szczególnym problemem związanym z problematyką klastrów jest rozwój regionalny. W artykułach i opracowaniach Habilitantka zajmuje się sposobami konstruowania przewag/korzyści regionalnych i sposobu ich wykorzystania w praktyce. Jest autorem rozdziału w monografii na temat przewag konkurencyjnych krajów Grupy Wyszehradzkiej. W jednym z artykułów podejmuje problem sposobu konstruowania przewag regionalnych i tworzenia wartości polskich przedsiębiorstw. W innym opracowaniu przedmiotem analizy są zagadnienia polityki innowacji i ich roli w konstruowaniu konkurencyjnych przewag regionalnych (badania te dotyczą przedsiębiorstw w polskich regionach, a także porównania potencjału regionów Polski i Czech oraz przedsiębiorstw Centralnej i Wschodniej Europy). Część z tych badań stała się podstawą do ich rozwinięcia w omówionej wyżej monografii.

Trzecim nurtem badawczym są problemy związane z benchmarkingiem. Są one przedmiotem badań w omówionej wyżej monografii. Z autoreferatu i załączników wynika, że problematyka ta była już elementem rozprawy doktorskiej Habilitantki i stała się przedmiotem wielu innych artykułów i opracowań badawczych wydanych już po obronie doktoratu. Szczególnie rozwinięta jest ona w drugiej monografii, której autorem jest Habilitantka pt. „Europejska procedura benchmarkingu. Programy działania” wydanej przez PARP w 2007 roku. To bardzo obszerne opracowanie zawiera fragment dotyczący benchmarkingu jako metody poprawy konkurencyjności przedsiębiorstw a także wskazanej w tytule monografii, europejskiej procedury benchmarkingu. Szczególnie ten drugi problem podjęty w kilku późniejszych artykułach naukowych może stanowić swoiste uzupełnienie zagadnień omawianych w podstawowym osiągnięciu naukowym. W latach 2016 – 2019 Habilitantka wraz z innymi autorami opublikowała także dwa artykuły, które identyfikowały wdrażanie stosowania benchmarkingu i koncepcji najlepszych praktyk zarządczych oraz

Modelu Doskonałości Biznesu w sądach. Propozycje zawarte w tych opracowaniach mają charakter nowatorski, bowiem procedury te nie były dotychczas w sądach stosowane.

Czwartym z wymienionych przez Habilitantkę nurtów badawczych jest problematyka restrukturyzacji i upadłości przedsiębiorstw z punktu widzenia rozwiązań prawnych, w tym polityka instytucji unijnych wobec przedsiębiorstw przeżywających trudności finansowe. W stosunku do poprzednich nurtów badawczych liczba artykułów dotycząca tych zagadnień jest stosunkowo niewielka ale zostały one opublikowane w międzynarodowych wydawnictwach.

Ocena ilościowa i bibliometryczna

Z wyżej przedstawionego omówienia wynika, że dr Joanna Kuczevska jest autorką dwóch monografii wydanych po uzyskaniu stopnia doktora. Jedną to omówiona książka stanowiąca podstawowe osiągnięcie naukowe, druga to wymieniona wyżej książka dotycząca europejskiej procedury benchmarkingu wydana w 2007 roku przez PARP.

Po uzyskaniu stopnia doktora opublikowała 18 artykułów w różnych czasopismach naukowych, w tym pięć w języku angielskim oraz 37 rozdziałów w recenzowanych monografiach naukowych, w tym jeden w języku angielskim (podane liczby różnią się od danych przedstawionych w autoreferacie bowiem Habilitantka podaje wielkości publikacji jako sumaryczne w okresie przed doktoratem i po doktoracie). W większości artykuły i rozdziały publikowane były w wydawnictwach uczelnianych. Część wydana została w wydawnictwach ogólnokrajowych (w tym rozdziały w wyd. PWN i wyd. CEDEWU, wyd. C.H.Beck, a artykuły w Equilibrium, Quarterly Journal of Economics and Economy Policy, Ekonomika i Organizacji Przedsiębiorstw, Przegląd Zachodni).

Pięć rozdziałów zostało opublikowanych w monografiach zagranicznych (w tym: Palgrave Studies in Democracy, Innovation and Entrepreneurship for Growth, Encyclopedia of Law and Economics, Springer, Design and Management of Interfirm, Contributions to Management Science, Springer, INSOL International and John Wiley and Sons Ltd,) a jeden artykuł wydany w znaczącym wydawnictwie International Insolvency Review (70 pkt MNiSW). Habilitantka, po uzyskaniu stopnia doktora była także członkiem 4 redakcji naukowych monografii. W sumie po doktoracie jest Autorem 64 publikacji.

Publikacje Habilitantki doczekały się znaczącej liczby cytowań. I tak według bazy Web of Science (lub innej) było ich 143, wg. Publish or Perish – 165 a wg. Google Scholar – 144 (wg. danych z 27.11.2020 - 138). Były także 352 pobrania z EconPapers-RePEc.

Natomiast Indeksy Hirsha wg bazy Web of Science (WoS) miały wartość 4, według Publish or Perish – 5, a wg Google Scholar – 5 (wg danych z 27.11.2020).

Jedną publikację Habilitantki (napisaną we współudziale) posiada Impact Factor: 1; sumaryczny SNIP: 0,71

Jak wynika z wyliczeń Habilitantki łączna punktacja Jej dorobku (monografie, rozdziały w monografiach i artykuły w czasopismach bez uwzględnienia wystąpień w konferencjach naukowych) wynosi 693 pkt MNiSW/614MNiSW, uwzględniając współautorów z tego samego wydziału. Wyniki bibliometryczne Habilitantki zasługują na ocenę dobrą.

W sumie pozostałe osiągnięcia naukowo - badawcze Habilitantki stanowią stosunkowo bogaty zbiór opracowań (artykułów, rozdziałów w monografiach, wystąpieniach na konferencjach, projektach badawczych), merytorycznie bardzo zbliżonych do problemów zawartych w podstawowym osiągnięciu badawczym, stanowiąc jego podstawę lub

rozwińnięcie i wzbogacenie. Niedosyt budzi jednak zbyt mała liczba publikacji w renomowanych czasopismach krajowych i zagranicznych.

Wyrazem pozytywnej oceny działalności naukowej Habilitantki jest otrzymanie trzech nagród naukowych Rektora UG oraz jedną nagrodę zespołową Rektora SGH za książkę „10 lat członkostwa Polski w Unii Europejskiej. Ocena i perspektywy” grudzień 2015.

Ważnym elementem aktywności naukowej jest kierowanie lub uczestniczenie w projektach badawczych. Habilitantka podaje, że brała udział w 9 projektach (w tym, w 3 pełniła funkcje kierownika). Trzy projekty realizowane były w ramach badań własnych i trzy wykonywane były jako projekty KBN. Na uwagę zasługuje udział w projekcie „Akademia Młodego Europejczyka” który współfinansowany był ze środków UE i NBP. Habilitantka brała także udział w projekcie finansowanym w ramach European Social Fund, Human Capital Operational Programme pod tytułem “The University of Tomorrow: internationalization of the educational process at the University of Gdansk via cooperation with the University of Houston-Downtown”, którego celem było przeprowadzenie badań porównawczych dotyczących relacji biznes – nauka w Polsce i USA.

Silną stroną dorobku naukowego Habilitantki jest aktywny udział w konferencjach naukowych. Dr J. Kuczevska podaje, że po doktoracie w latach 2005 – 2020 występowała na 32 krajowych konferencjach naukowych i na 24 konferencjach międzynarodowych. Oznacza to, że w każdym roku uczestniczyła w 3 – 4 konferencjach. Piętnaście konferencji na których występowała odbywało się poza granicami Polski, w takich miastach jak np. Londyn, Bratysława, Rzym, Istambuł, Wilno, Kowno, Montpellier, Paryż, Volterra (Włochy), Sarasota (USA). W 6 konferencjach krajowych lub międzynarodowych była członkiem komitetu naukowego a trzykrotnie występowała na krajowych konferencjach jako panelista. Jest członkiem czterech organizacji, są to: Polskie Stowarzyszenie Badań Wspólnoty Europejskiej PECSA, Europejska Rada Przedsiębiorczości i Małego Biznesu ECSB, oraz członkiem założycielem Stowarzyszenia Forum Myśli Instytucjonalnej (2017) oraz Stowarzyszenia Badań nad Restrukturyzacją (2018).

Na wyróżnienie zasługuje bardzo bogaty dorobek Habilitantki w wykonywaniu recenzji artykułów naukowych dla takich czasopism międzynarodowych jak: Journal of Management Studies (10 recenzji), Chine – Business Reciew (5 recenzji), GLOBE 2019 (5 recenzji) European Studies (2 recenzje) i po jednej recenzji dla Journal of Court Administration, Eastern European Studies. W sumie było to 25 recenzji.

4.0. Ocena dorobku dydaktycznego, organizacyjnego i popularyzatorskiego

Dorobek dydaktyczny Habilitantki jest bogaty. Składa się na niego realizacja zajęć na wszystkich rodzajach studiów: stacjonarnych, niestacjonarnych, podyplomowych. Są to wykłady, ćwiczenia i konwersatoria. Przedmiotem tych zajęć są między innymi problemy ekonomiki integracji europejskiej, zarządzania międzynarodowego, rynku wewnętrznego UE, kierowania projektami europejskimi, skutecznego kierowania projektami i inne.

Dużej wiedzy i umiejętności wymagały od Habilitantki zajęcia realizowane w języku angielskim na studiach MBA (wykłady i ćwiczenia) organizowane przez Wydział Ekonomiczny UG oraz studia MBA prowadzone przez Gdańską Fundację Kształcenia Menadżerów (GFKM) i Business Centre Club w Warszawie. Dr. J. Kuczevska prowadziła także zajęcia na wielu studiach podyplomowych, które Habilitantka realizowała na Wydziale Prawa i Administracji UG, Wydziale Ekonomicznym UG, Wyższej Szkole Bankowej, GFKM, Centrum Edukacji w Płocku.

Habilitantka sprawuje opiekę nad studentami w ramach seminariów licencjackich. Była promotorem 85 prac licencjackich i 10 prac magisterskich. Wykonała także kilkadziesiąt recenzji prac licencjackich i magisterskich. Jak na taki długi okres zatrudnienia nie są to liczby imponujące, wynika to zapewne z wielkości naboru studentów na określone kierunki studiów i specjalności.

Dr J. Kuczevska angażuje się w działalność organizacyjną Wydziału i poza nim (SGH). Działalność ta polegała głównie na udziale w organizacji konferencji naukowych. Była także inicjatorką powołania Studenckiego Koła Naukowego „Innovative Ways Group” i jest jego opiekunem (Koło to uzyskało w 2018 roku I nagrodę w Pomorskim Konkursie Przedsiębiorczości).

Habilitantka podejmowała szereg działań mających na celu popularyzującą naukę. Wyrazem tego jest prowadzenie wielu szkoleń zawodowych. Dotyczyły one takich zagadnień jak: wykorzystanie funduszy strukturalnych w ramach programu SPO WKP, szkolenia dla bezrobotnych na temat pozyskiwania funduszy UE, cykl szkoleń i coachingu dla potencjalnych klastrów w Polsce, szkolenia z zakresu kierowania projektami europejskimi w ramach GFKM i WSB w Gdańsku.

Dr J. Kuczevska aktywnie współpracuje z otoczeniem społecznym i gospodarczym. Pracuje jako koordynator działań w zakresie współpracy Wydziału Ekonomicznego UG z Pomorskim Parkiem Naukowo – Technologicznym w Gdyni. Współpracuje z Klastrem Łeba – Błękitna Kraina oraz Klastrem Logistyczno -Transportowym Północ – Południe. W latach 2011 – 2012 opracowała cztery raporty ewaluacyjne dla Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego, które dotyczyły nowej jakości zarządzania w Urzędzie, a jeden sytuacji absolwentów i osób w wieku 50+ na rynku pracy. W ramach współpracy z praktyką gospodarczą Habilitantka w latach 2009 – 2011 była kierownikiem ogólnopolskiego projektu pod tytułem „Odkryj barwy mocy – rozwój kwalifikacji pracowników branży lakierniczej” finansowanego ze środków Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

Konkluzja końcowa

Ocena działalności naukowo - badawczej Habilitantki dokonana na podstawie analizy dorobku naukowego, ze szczególnym uwzględnieniem monografii jako podstawowego osiągnięcia naukowego, pozostałych osiągnięć naukowo - badawczych oraz dorobku dydaktycznego, organizacyjnego, popularyzatorskiego i współpracy międzynarodowej jest pozytywna.

Dorobek dr Joanny Kuczewskiej po uzyskaniu stopnia doktora spełnia kryteria niezbędne do uzyskania stopnia doktora habilitowanego zawarte w art. 16 i 17 Ustawy dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki.

Biorąc powyższe pod uwagę popieram wniosek Habilitantki o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie ekonomia i finanse.

J. Breliński
17.12.2020r

